

Sosyal Bilgiler Dersi ve Aile Eğitim Programının Aile Konusu Açısından İncelenmesi

Ali YALÇIN¹

Gönderim Tarihi: 01.02.2024

Kabul Tarihi: 12.05.2024

Yayın Tarihi: 07.06.2024

Özet: Aile, toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilmekte ve bireylerin kişisel ve sosyal gelişimine etki eden önemli bir faktördür. Bu araştırmanın amacı, aile konularının öğretiminde sosyal bilgiler dersinin önemini vurgulayarak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nun aile eğitim programını ayrıntılı bir şekilde incelemek ve yapıcı öneriler sunmaktır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitapları ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nun aile eğitim programının yazılı dokümanlarından oluşmaktadır. Araştırmanın analiz süreci betimsel analiz tekniğiyle yürütülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler dersinde aile konusu önemli bir yer tutmaktadır. Bu derste aile konusu, öğrencilere ailevi değerleri anlamak, iletişim becerilerini geliştirmek ve demokratik değerleri anlamalarına ve geliştirmelerine katkı sağlamayı amaçlamıştır. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler dersinin ailevi değerlerde önemli rol oynadığını ve öğrencilere sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda değerlerini, sorumluluklarını ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan aile eğitim programı, aileyi birçok açıdan gelişimini destekleyecek temel bilgi, beceri ve değerlerle donatıldığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre öğrenci-öğretmen-okul işbirliğinin önemine vurgu yapılarak, aile konularının öğretiminde bu işbirliğinin daha da güçlendirilmesi önerilebilir. Ayrıca, öğretmen, aile konularının öğretim sürecinde öğrencilere popüler kültürün ve medyanın aile yapısına olumlu ve olumsuz etkilerini öğretebilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Toplum, Aile, Sosyal bilgiler, Aile ve Sosyal Hizmetler, Öğretim programı

Investigation of Social Studies Course and Family Education Program in terms of Family Subject

Abstract: The family is recognized as the basic building block of society and is an important factor affecting the personal and social development of individuals. The aim of this study is to examine the family education program of the Ministry of Family and Social Services in detail and to offer constructive suggestions by emphasizing the importance of social studies course in teaching family issues. This study was conducted according to the qualitative research method. The data of the study consisted of the social studies course curriculum and textbooks and the written documents of the family education program of the Ministry of Family and Social Services. The analysis process of the research was carried out with the descriptive analysis technique. According to the results of the study, family has an important place in the social studies course. In this course, the family subject aimed to help students understand family values, improve their communication skills, and contribute to their understanding and development of democratic values. When the results are evaluated in general, it shows that the social studies course plays an important role in family values and not only conveys information to students, but also helps them develop their values, responsibilities and social skills. It was determined that the family education program put into effect by the Ministry of Family and Social Services equips the family with basic knowledge, skills and values to support their development in many aspects. According to these results, emphasizing the importance of student-teacher-school cooperation, it can be suggested that this cooperation should be further strengthened in teaching family issues. In addition, teachers should be able to teach students the positive and negative effects of popular culture and media on family structure during the teaching process of family issues.

Keywords: Society, Family, Social studies, Family and Social Services, Curriculum

GİRİŞ

Toplumsal yaşamın temel kaynağı olan aile, aslında gelecek bireylerin de yeni aileler kurmasına öncülük etmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde aile, bireylerin toplumsal yaşama katılmalarında ve toplumun geleceğini şekillendiren önemli bir kurum olduğu söylenebilir. Bu değişme ve gelişmelerden en çok etkilenen kurumların başında olan aile, toplumsal değerlerin temel

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye. aliylcn77@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8421-3924

taşıyıcısıdır. Toplumsal istikrarın ve kültürel sürekliliğin teminatı olan aile, aynı zamanda toplumun yenilenmesinde ve aile bağlarının güçlenmesinde itici bir güce sahiptir (Sezal, 1997). Aile kavramı ile ilgili çok sayıda tanım yapılmıştır. Aile, evlilik ve kan bağına dayanan; anne, baba, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliğe denilmektedir (Ayantaş, 2023). Bir başka tanıma göre aile, genellikle birlikte yaşayan genetik ve hukuki bağlarla birbirine bağlı bireylerin oluşturduğu bir toplumsal birimdir (Ağdemir, 1991). Aile, bireyler arasında duygusal bağları, sorumlulukları ve dayanışmayı içeren bir yapıdır. Bu yüzden aile kavramı kültürel, toplumsal ve tarihsel bağlamda değişiklik gösterebilir. Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere günümüzün modern toplumlarında geleneksel aile yapıları dışında birçok farklı aile tanımı modeli bulunmaktadır, bu da ailenin çeşitlenmiş bir kurum olduğunu göstermektedir (Ayantaş, 2023; Sezal, 1997; Ağdemir, 1991). Aile ile ilgili yapılan tanımlardan anlaşıldığı gibi aileyi bir arada tutan bir toplumsal bağ bulunmaktadır. Bu tamamıyla aile bireyleri arasındaki bağlardır. Dolayısıyla aile bağları, aile üyeleri arasındaki duygusal, sosyal ve psikolojik bağlantıları ifade etmektedir. Bu bağlar, aile içindeki bireyler arasında oluşan ilişkileri ve etkileşimleri kapsar. Aile bağları, aile üyelerinin birbirine duydukları sevgi, saygı, güven ve bağlılık gibi duygusal bağları içermektedir. Söz konusu aile bağları, genellikle çocukluk döneminden itibaren gelişmeye başlar. Ebeveynlerin çocuklarına yönlendirdiği sevgi, güven ve desteğin yanı sıra, aile içindeki diğer üyeler arasındaki ilişkiler de önemlidir. Bu bağlar, aile üyelerinin birbirlerine dayanmalarını, birlikte sorunları çözmelerini ve birbirlerine destek olmalarına yardımcı olur. Bu durumda aile birliğini ve akrabalık bağlarını devam ettirebilmek için ailemizin geçmişini bilmenin önemli olduğu düşünülmektedir (Tüysüz, 2020; Ayantaş, 2023; Sezal, 1997).

Sağlıklı aile bağları, bireyler arasında açık iletişimi, anlayışı, empatiyi ve birbirlerine karşı sorumluluk duygusunu içermektedir. Ancak dönemin toplumsal, siyasi, ekonomik, eğitim ve teknolojik gelişmeleri aile bağlarını zamanla değiştirebilir ve çeşitli faktörlere bağlı olarak güçlenebilir veya zayıflayabilir. Dolayısıyla aile içindeki olumlu bağlar, bireylerin duygusal refahlarını artırabilirken, olumsuz bağlar ise stres ve sorunlara neden olabilir. Bu yüzden şunu açık bir şekilde ifade etmek gerekiyor ki aile bağları, aile üyelerinin birbirlerine olan bağlılıkları ve ilişkileri üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Tüysüz, 2020; Ayantaş, 2023). Bu betimleyici açıklamalar doğrultusunda aile bağlarını güçlü kılan beş önemli faktör olduğu görülmektedir. Bunlar Şekil 1’de açıklandığı gibidir.

Şekil 1. Aile bağlarını güçlü kılan bazı faktörler (MEB, 2023), Sosyal bilgiler dersi öğretim programından yazar tarafından uyarlanmıştır.

Şekil 1’de aile bağlarını güçlü kılan bazı faktörler belirtilmiştir. Bunlar, genel olarak irdelendiğinde, toplumsal bir varlık olan insan, ilk iletişimi ailede kurar. Çünkü doğru bir iletişim ailede başlar ve çevrede devam ederek gelişir. Dolayısıyla aile içinde bireylerin olumlu bir iletişim kurması, birbirini saygı çerçevesinde dinleyerek sorunlarını çözmesi aile bağlarını güçlendirmektedir. Ancak son zamanlarda dijital teknolojilerin gelişmesi ve bireylerin sosyal medyada daha fazla zaman harcaması nedeniyle aile bağları arasında iletişim olumsuz etkilenmiş, ayrıca sevgi ve anlayış bağı zayıflamış ve yeni bir kültürün doğmasına da sebep olmuştur (Açıl, Güvenç, Hayta ve Kılıç, 2023; Azer, 2023).

İnsanların aile içinde birbirini doğru anlayabilmeleri için empati kurmaları gerekmektedir. Bu bilince sahip bireylerin aile bağları güçlüdür. Ayrıca sorunlar karşısında etkili çözümler üretebilecek davranışı sergiler. Çünkü birey, empati kurduğu kişiyi yargılamaz; o kişilerin bulunduğu durumu daha iyi anlamaya çalışır (Azer, 2023). Aile bağlarını güçlü kılan etkenlerden biri de ön yargılı bir duyguya sahip olmamaktır (Allport, 2016). Aile yapısının paylaşımcı ve yardımsever bir karakterde olması aile bağlarını güçlendirmektedir. Özellikle tarihi bağları güçlü olan aileler, çocuklarına aile tarihini anlatır, geçmişiyile bağ kurmasına öncülük eder. Böylece aile bireyleri, yaşantılarında olumsuz bir durumla karşılaştığı zaman birbirine yardım etmek ve paylaşma duygusuyla hareket edebilir (Açıl, Güvenç, Hayta ve Kılıç, 2023). Aile, çocukların sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerinde öncülük eden ilk kurumlardan biridir. Çocukların temel sorumlulukları, önce ailede başlar, okulda davranışlara yansıtılır ve daha sonra çevre de gelişir (Yalçın, 2021). Bu bağlamda ailede sorumlulukları yerine getiren bireylerin aile bağları da olumlu etkilenmektedir. Dolayısıyla çocukların aile bağları güçlü olursa sorumlulukları da gelişebilir ve toplumsal rollerine uygun davranışlar sergileyebilir. Bu açıklamalardan hareketle sosyal bilgiler dersi, aile konularının öğretildiği en önemli derslerden biridir; dolayısıyla sosyal bilgiler dersi çocuklara aile bağlarını, aile tarihini, toplumsal ve kültürel değerleri öğretmekle vatandaş olarak yaşama hazırlar. Sosyal bilgiler, öğrencilere çevrelerini anlama ve etkileme becerisi kazandırmayı amaçlar. Bu bağlamda, yerel, ulusal ve küresel düzeydeki toplumsal ve kültürel olayları anlama, değerlendirme ve yorumlama yeteneği geliştirilir. Ayrıca sosyal bilgiler, öğrencilere sivil sorumluluk, vatandaşlık bilinci ve toplumsal adalet anlayışı gibi önemli değerleri öğretmeye odaklandığı söylenebilir. Bu ders, bireylere toplum içinde kendi rollerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmakta ve bireylerin sosyal bilincinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde sosyal bilgilerin temel amacı, birbirine bağımlı bir dünyada, kültürel açıdan çeşitliliğe sahip, demokratik bir toplumun vatandaşları olarak gençlerin, kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar verme yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (The National Council for the Social Studies [NCSS], 2023). Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere toplum, kültür, miras, tarih, ekonomi ve sosyal ilişkiler gibi konuları öğreten bir derstir. Bu ders, öğrencilere sosyal dünyayı anlamaları ve içinde etkili bir şekilde hareket etmeleri için gerekli bilgi ve becerileri sağlar. Nitekim sosyal bilgiler dersi çok disiplinli bir alan olduğu için aile konuları içinde aile bağları, aile tarihi, ailenin önemi, ailenin ekonomisi gibi sosyal bilgiler dersinde işlenen birçok konu ile ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla sosyal bilgiler, temelde çocukları toplumsal yaşama hazırlamayı amaç edinerek, bireyleri ailesine, millete ve devlete faydalı bir vatandaş yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2023).

Sosyal bilgiler dersinde aile konularının öğretilmesi bireylerin aile bağlarının güçlenmesine katkı sağlar. Özellikle bireylerin toplumsal ilişkileri, toplumsal norm ve değerleri anlamasına ve kavramasına yardım ederek aile içindeki ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair öğrencilere

öncülük etmektedir. Sosyal bilgiler dersi farklı kültürlerle ait konuların öğretildiği ve bireyler arasında iyi anlayış, saygı, farklılık, yardımseverlik değerlerini geliştirerek bireylerin empati becerisini geliştirir. Çünkü sosyal bilgiler dersi, bireyler arasında sağlıklı bir iletişim kurmada, aile içindeki anlaşmazlıkların çözümünde ve duygusal bağların güçlenmesine yardımcı olabilecek bir derstir. Sosyal bilgiler dersi, çocuklara aile içinde yardımlaşma, paylaşma, dayanışma ve sorumluluk almaları gerektiğini öğreterek bireyleri toplumsal yaşama hazırlar. Aynı zamanda sosyal bilgiler dersi aile tarihinin anlam ve önemi üzerinde durarak öğrencilerin aile bağlarını güçlendirmesine ve geçmişle bağlantı kurmasına katkı sağladığı için önemli bir derstir. Bu açıklamalardan hareketle sosyal bilgiler dersi, öğrencilere aile içindeki ilişkileri anlamaları, değer vermeleri ve güçlendirmeleri için gerekli olan temel beceri ve bilgileri sunarak, aile bağlarının güçlenmesine katkıda bulunabilir (Türe, 2018; Ballı & Deveci, 2023; Türe & Deveci, 2020).

Bu araştırmanın teorik ve kavramsal yapısının temellendirilmesinde ve konusunun seçilmesinde etkili olan bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar içerisinde son dönemlerde aile bağlarını olumsuz etkileyen dijital ve medya araçlarının olumsuz etkisi, boşanmalarının artması ve çocuklara etkisi, göç olayları ve kültürel çatışmaların artması, popüler kültürün geleneksel kültür üzerindeki hâkimiyeti, bireylerin ihtiyaç ve beklentilerinin değişmesi, ailevi değerlerin yozlaşması, ailedeki kültürel değerlerin etkisini kaybetmeye başlayarak aile bağlarını olumsuz etkilemesi gibi nedenler, araştırma konusunun seçilmesinde ve amacının belirlenmesinde etkin rol oynamıştır. Bu açıklamalardan yola çıkılarak sosyal bilgiler dersi, çocuklara aile konularını öğretmekle bireyleri, toplumsal yaşama hazırlar. Bu süreçte aile ile ilgili temel bilgi, beceri ve değerleri öğrenen çocuklar, aile bağlarının da güçlenmesine ve kültürel değerlerini de öğrenebilirler. Ayrıca sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamında oluşturulan sosyal bilgiler ders kitaplarında, aile konularının öğretilmesi, çocukların karar alma ve iletişim becerilerine olumlu yansımalarının olduğu belirtilmiştir (Kaltsounis, 1987; Çengelci, 2010; Türe, 2018).

Son dönemde Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından aile eğitim programının uygulanmaya başlaması aile bağlarının güçlendirilmesine yönelik atılan önemli adımlardan biridir. Bu örnek projeler, sosyal bilgiler dersinde örnek olay veya güncel olay olarak aile konularının öğretim sürecinde kullanılabileceği veya öğrencilere araştırma ödevi olarak verilebilecek potansiyelde olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırma konusuna Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın aile eğitim programı da eklenerek incelenmiş ve daha sonra sosyal bilgiler alanına, ilgili araştırmacılara ve karar alıcılara yönelik yapıcı öneriler sunulmuştur. Alanyazın incelendiğinde aile konusuna yönelik yapılmış araştırmalar mevcuttur. Bu çalışmalar arasında, ailede sağlıklı ilişkiler (Bilen, 1978), aile ve eğitim (Ağdemir, 1991), Türk ailesinin genel yapısı (Türkdoğan, 1991), Türk kültürünün gelişimi (Ögel, 1993), ailede iletişim (Galin & Brommer, 1996), değişen toplumda aile ve çocuk (Yörükoğlu, 1997), aile nedir? (Bray, 1995; Sezal, 1997), aile ilişkilerini güçlü kılan unsurlar (Thames & Thomason, 2000), ebeveyn eğitimi (Davis-Kean, 2005), ailede problem çözme (Canel, 2007), aile içinde çocuğa yönelik şiddet (Ayan, 2007), aile kurumu ve riskler (Şentürk, 2008), aile, eğitim ve toplum (Musgrove, 2012), Osmanlı toplumunda aile (Ortaylı, 2018), aile katılımı (Türe, 2018), Türklere aile anlayışı ve çocuk (Aslan, 2019), ortaokul öğrencilerinin aile bağları (Demirel & Özmen Doğan, 2020), Kınalızâde’de aile ahlâkı (Budak ve Gündoğdu, 2023), isimli çalışmalar, genel itibarıyla aile yapısı, aile ilişkileri, geçmişte aile konuları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu araştırmalardan anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler dersinde aile konusu, veli ve okul işbirliği, ailede çocuk, aile birliğine önem verme ve aile içi iletişimin güçlü tutulması gibi konuların önemi

üzerinde durulmuştur. Bu açıklamalar doğrultusunda sosyal bilgiler dersinde aile konularının öğretim sürecinde öğretmen ve öğrencilere aile ile ilgili farklı bakış açıları kazandırmak, toplumsal bir anlayış kazandırmak, araştırma ve sorgulama becerilerini geliştirmek için yardımcı ve destekleyici olabilecek son dönemlerde örnek bir uygulama olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aile eğitim programı hakkında tanıtıcı ve değerlendirici bilgiler sunmanın bulguları desteklemek adına faydalı olacağı düşünülmektedir. Çünkü sosyal bilgiler öğretmenleri, çocukların aileleri ile etkin iletişim kurarak öğrencilerin aile bağlarının güçlenmesine, aile sorunlarına duyarlı olmalarına ve aile içi iletişimin gelişmesine öncülük edebilirler. Bu tarz aile eğitim programları örnek bir uygulama olabilir. Öğretmen, veli ve okul işbirliği sayesinde, öğrencilerin aile konularına duyarlı olmalarına, aile birliğine önem vermelerine ve aile bağlarının güçlenmesine katkı sağlayabilir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aile eğitim programı ve sosyal bilgiler dersinde bulunan aile konularının aile içi ilişkilerin güçlenmesine ve toplumun genel refahına katkı sağlamada nasıl bir içeriğe sahip olduğunu anlamak ve sosyal bilgiler dersinde aile konusunda yapılan eğitim çalışmalarına yeni bir perspektif sunabileceği düşünülmektedir. Bu açıklamalar ışığında çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersinin aile konularının öğretimindeki rolünü vurgulamak; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın aile eğitim programını inceleyerek yapıcı öneriler sunmaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar, bilginin anlaşılmasında ve keşfedilmesinde, bir olayın, programın, ortamın ve sistemin derinlemesine incelendiği ve birden fazla veri kaynaklarının kullanıldığı bir yöntemdir (Yin, 2018). Bu araştırma aile konusunun öğretiminde sosyal bilgiler dersi ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ait aile eğitim programının, mevcut durumunu incelemeyi amaçladığı için nitel çalışmanın tanımına ve doğasına uygun bir araştırma olduğu söylenebilir.

Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmanın veri toplama süreci, belli bir plan aşamasına göre elde edilmiştir. Nitekim veri toplama süreci iki aşamada gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi, sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamında oluşturulan sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. Sınıf ders kitaplarıdır. İkincisi ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ait aile eğitim programı sitesi ve bu sitede yer alan yazılı dokümanlardır. Bunlar, 17.10.2023 tarihinde hem T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ait Aile Eğitim Programı (AEP) sitesinde hem de Milli Eğitim Bakanlığı sitesinde yazılı dokümanlar (pdf'ler) olarak dijital ortama aktarılmıştır. Bir sonraki aşamada sosyal bilgiler dersinde aile konularının bulunduğu öğretim programındaki kazanımlar ilk sıraya alınmış, daha sonra beceri ve değerler analiz için hazırlanmıştır. Ders kitaplarındaki aile konuları, kazanımlar doğrultusunda çözümlenmek için bir sonraki aşamaya yerleştirilmiştir. Son olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ait aile eğitim programı, önce tanıtılmış ve daha sonra aile konusu kapsamında içeriğine dair detaylı bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler, AEP'te bulunan ve toplamda beş temel içerik başlığında oluşan; sağlık, özel gereksinimle gruplar, ailede eğitim ve iletişim alanı, medya alanı ve hukuk alanına yönelik bilgilerden oluşmakta ve bu bilgilerin aile, ailevi değerler, ailede birlik ve beraberlik, aile ve kurumlar, ailede haklar, iletişim ve ailede sağlık gibi konular kapsamında olmasına dikkat edilmiş ve konu dışına sapsadan veriler özetlenmiştir.

Araştırmanın Analiz Süreci

Bu araştırmanın verileri toplandıktan sonra analiz işlemine geçilmiştir. Araştırmanın analiz işlem sürecinde ilk önce sosyal bilgiler dersinde bulunan aile konularına yönelik kazanımlar incelenmiş ve daha sonra sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamında yapılandırılan sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. Sınıf ders kitaplarında aile konuları, şu başlıklar doğrultusunda betimsel bir şekilde analiz edilmiştir.

Şekil 2. Aile konuları işlem analizi

Bu analiz sürecinde yeni bir tema veya kategori oluşmamış, araştırmanın yöntemine uygun olacak şekilde mevcut durum olduğu gibi betimlenerek önem durumu yorumlanmıştır. Betimsel analiz sürecinde ilk önce son güncellenen sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında aile temelli bir tanımlama işlemi başlamış, daha sonra içerik, ünite-konu temalı olacak şekilde uygunluğu kontrol edilmiş, son olarak aile konularının öğretim sürecinde değer ve becerilerin durumu kontrol edilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için iki alan Uzman'ın görüşüne başvurulmuştur. Bu alan uzmanları, ilk önce sosyal bilgiler dersinde aile konusu ile ilgili yapılan analizler üzerinde görüş bildirmişlerdir. Daha sonra mevcut çalışmanın durum çalışmasına uygunluğu, analiz işlem basamağı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın aile eğitim programı örnek bir proje olayı olarak değerlendirilmesi üzerine tartışılıp uzlaşa sağlandıktan sonra veriler, tabloda sunulmuş ve yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından aile eğitim programının içerikleri zihin haritasında özet haline getirilerek görsel olarak dikkat çekici bir duruma dönüştürülmüştür. Son olarak genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra bazı öneriler sunulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde yapılan analizler sonucunda bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1. 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konulu betimleyici bulgular

Sınıf Düzeyi	Ünite	Konu	İçerikte tanımlanan bulgular	
4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi	Geçmişte "Biz"	Aile Tarihim	Yaşam öyküm, aile, aile bağları, kan bağı, gelenek ve görenek, akrabalık, kuşaklar, toplumsal kural, aile tarihi, aile ağacı, aile mirası, aile arşivi, sözlü tarih	Tarihsel empati, Tarihsel düşünme, Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama becerisi
		Ailem Çocukken	Çocuk oyunları, geleneksel oyunlar, Karagöz-Hacivat, Tarihsel oyunlar, Ailemin çocukken oynadığı oyunlar	Aile birliğine önem verme, Kültürel mirasa duyarlılık, Vatanserverlik değeri

Ekonomik Faaliyetler	Ailemizin Ekonomisi	Ailede ihtiyaçlar, Aile mesleği, Aile ekonomik durumu, Aile bütçesi	Sorumluluk ve Tasarruf	Öz denetim, Karar verme ve Finansal Okuryazarlık becerisi
Ben Bir Vatandaşım	Sorumluluk larımız	Ailemize karşı dürüst olmak, Aileyle birlikte yaşama hakkına sahip olmak, Mutlu aile, Aile üyelerini üzmemek, Aile bütçesine uygun harcama yapmak	Sorumluluk ve Bağımsızlık	İş birliği, sosyal katılım ve karar verme becerisi

Tablo 1’de 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularına yönelik betimleyici bulgular sunulmuştur. Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, geçmişte biz, ekonomik faaliyetler, ben bir vatandaşım isimli ünitelerde aile konularına yer verilmiştir. Konu itibariyle “Aile tarihim, ailem çocukken, ailemizin ekonomisi, istek ve ihtiyaçlarımız, sorumluluklarımız olarak belirlenmiştir. Özellikle konulara uygun olarak tespit edilen içerikler incelendiğinde, bir bütünlük arz ettiği söylenebilir. Aile temelli bir içerik dağılımının ağırlığı göze çarpmaktadır. Bu bulgulardan anlaşıldığı üzere 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde, çocukların aile bağlarını güçlendirmek, aile birliğine önem vermek, vatanseverlik ve kültürel mirasa duyarlılıklarını artırmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, öğrencilere aile konularını öğretmek, sadece aile ilişkilerini anlamalarına değil, aynı zamanda tarih bilinci geliştirmelerine ve geçmiş olayları analiz etme yeteneklerini artırmalarına da katkı sağlar. Öğrencilerin bu süreçte, belirli bir zaman dilimindeki olayların nedenlerini, sonuçlarını ve etkileşimlerini anlamalarına yönelik becerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu bulgular genel olarak irdelendiğinde, sosyal bilgiler dersinde aile konularının öğretilmesi öğrencilerin tarihsel düşünme ve analiz yapma yeteneklerinin gelişimini destekleyebilir ve böylece genel tarih bilincinin oluşmasına katkı sağlayabilir.

Tablo 2. 5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konulu betimleyici bulgular

Sınıf	Ünite	Konu	İçerikte tanımlanan bulgular		
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi	Bir Bütünün Parçasıyız	Rollerimiz, Haklarımız ve Sorumluluklarımız Var	Ailede roller, Aile bir gruptur, Ailede haklarımız, Ailede sorumluluklarımız, Aile birliği, Ailede vakit geçirmek, aile bağları	Sorumluluk, Aile birliğine önem verme, Bilimsellik değerleri	Sosyal Katılım becerisi
	Geçmiş Yolculuk	Zengin Kültürümüz	Aileler, akrabalar, Dini bayramlar, aileyi etkileyen unsurlar, aile bireyleri	Estetik ve kültürel mirasa duyarlılık	Türkçeyi doğru ve etkili kullanma araştırma becerisi

Etkin ve sorumluyum	Temel Haklarımız	Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz, Ailede karar almada söz sahibi olmak	Özgürlük ve bağımsızlık	araştırma ve sosyal katılım becerisi
---------------------	------------------	--	-------------------------	--------------------------------------

Tablo 2’de 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularına yönelik betimleyici bulgular verilmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, “bir bütünün parçasıyız, geçmişe yolculuk, etkin ve sorumluyum” isimli aile konularının, 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi ünitelerinde geçtiğini görmekteyiz. Bu üniteler kapsamında “rollerimiz, haklarımız ve sorumluluklarımız var, zengin kültürümüz, temel haklarımız” isimli konularda aile konuları belirlenmiştir. Öğrenciler, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmeleri ve aile birliğine önem vermeleri, kazanmaları beklenen değerler arasındadır. Çocukların aile bağlarının güçlenmesine ve aileye bağlılıklarının artmasında aile üyelerinin rolleri, davranışları ve tutumları etkili olabilmektedir. Bireylerin aile içinde alınan kararlarda söz hakkı alması, sosyal katılım becerilerini olumlu etkiler, ayrıca söz alarak konuşması, eleştirmesi de araştırma becerilerinin gelişmesine yardımcı olabilir. Bu bulgulardan anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler dersinde aile konularıyla, bireylerin aile bağlarının güçlenmesi için temel bilgi, beceri ve değerlerin öğretildiği belirlenmiştir. Bu bulgular genel olarak yorumlandığında, sosyal bilgiler dersinde aile konularının öğretilmesi; sosyal bilgiler dersinin kültürel mirasın önemli bir taşıyıcısı olduğu, yenilikçi yapısıyla ve gelecek kuşaklara aktarıcı rolü ile etkin bir sorumluluk almasındandır.

Tablo 3. 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konulu betimleyici bulgular

Sınıf düzeyi	Ünite	Konu	İçerikte tanımlanan bulgular		
6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi	Biz ve değerlerimiz	Toplumdaki rollerim	Ailede çocuk, Ailede roller	Dayanışma ve Yardımseverlik değeri	Eleştirel düşünme Zaman ve Kronolojiyi algılama becerisi
		Bizi “Biz” Yapanlar	Aile içi ilişkilerde din, Evlenmek, aile kurmak, aile bağlarında düğünler		
		Bir Elin Nesi Var İki Elin Sesi Var	Aile içi yardımlaşma ve dayanışmaya, aileler arasındaki ımece, Aile bireyleri içerisinde saygı, sevgi, anlayış, paylaşma, toplumun temel taşı ailedir		

Yönetime katılıyorum	Demokrasi Her Yerde	Demokrasi bilinci ailede başlar, Aile içi demokrasi, Demokratik bir aile davranışı, Ailede sorumluluklar, Eşitlik, karar almada söz hakkı tanımak	Eşitlik değeri	Eleştirel düşünme,
	Dünden Bugüne Türk Kadını	Toplumsal yaşam ve aile, Geleneksel aile		Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma,
	Popüler Kültür ve Biz	Türk örf ve âdetleri, kültür, kimlik, aile yaşantısı, aile içi ilişkiler		Politik okuryazarlık becerisi

Tablo 3'te 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularıyla ilgili bazı bulgular belirtilmiştir. Bu betimleyici bulgular değerlendirildiğinde, 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde, "Biz ve değerlerimiz, yönetime katılıyorum" isimli üniteler ile "Toplumdaki rollerim, bizi biz yapanlar, bir elin nesi var iki elin sesi var, demokrasi her yerde, dünden bugüne Türk kadını, popüler kültür ve biz" isimli konularda aile ile ilgili tespit edilen bulgularda, ailenin toplumsal ve demokratik yönde önemi ortaya çıkmıştır. Özellikle bireylerin ailede toplumsal rolleri öğrenmeleri, dayanışma ve yardımlaşma duygusuyla hareket etmeleri, eşitliği özümsemeleri amaçlandığı yorumlanabilir. Burada dikkat çeken bir bulgu da "Dünden bugüne Türk kadını" isimli konuda toplumsal yaşamda ve ailede kadının önemi üzerinde durularak toplumsal eşitlik ilkesi bağlamında öğrencilere öğretilmek istendiği görülmektedir. Nitekim Türk kadını, çocukların aile bağlarının güçlenmesinde, sorumluluk sahibi olmasında, yardımsever ve paylaşımcı olmasında doğrudan sorumlu kişidir. Bu bağlamda bu konunun aile konusu ile ilişkilendirilerek öğretilmesi dikkate değerdir. Ayrıca bir başka dikkat çekici bulgu da popüler kültürün geleneksel kültür üzerindeki etkisinin belirtilmesidir. Nitekim geleneksel Türk aile yapısının son dönemlerde sosyal medya ve popüler kültür araçları tarafından esir alındığı ve aile bağlarının zayıflamasına yol açtığı, aile içi iletişimi değiştirdiği söylenebilir. Dolayısıyla bu konu detaylı incelendiğinde, aslında popüler kültürün doğrudan aile bireylerinin sahip olduğu kültürü hedef almakta ve kendi küresel kültür öğeleriyle geleneksel kültürü ya değiştirdiği ya da tamamıyla yok ettiği görülmektedir. Örneğin eskiden aile sohbet meclisi kurulur ve neredeyse her gün aile bireyleri bir araya gelir sohbet ederdi. Ancak günümüzde bu gelenek, kitle iletişim araçları ve sosyal medya araçlarının gelişmesiyle değiştiği görülmektedir. Bu bulgular genel olarak irdelendiğinde, sosyal bilgiler dersinde aile konularının öğretilmesi çocukların aile bağlarının güçlenmesine ve aile kurumunun geleceği açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4. 7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konulu betimleyici bulgular

Sınıf düzeyi	Ünite	Konu	İçerikte tanımlanan bulgular		
7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi	İletişim ve İnsan İlişkileri	Olumlu İletişim, Mutlu Birey ve Toplum	Toplumsal bir varlık olarak aile, iletişim ailede başlar, aile üyeleri arasındaki iletişim, Sosyal medya, aileyle vakit geçirmek	Özgürlük ve sorumluluk değeri	İletişim ve medya okuryazarlığı becerisi
	Yaşayan demokrasi	Demokrasinin Serüveni	Ülke hükümdarın ve ailesinin ortak malı sayılırdı, Türklerde töre, Ailede karar almak, Aile içinde demokratik değerlere önem vermek	Barış değeri	Problem çözme becerisi

Tablo 4'te 7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularına yönelik betimleyici bulgular sunulmuştur. Buna göre 7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde "iletişim ve insan ilişkileri, yaşayan demokrasi" isimli üniteler ile olumlu iletişim, mutlu birey ve toplum, demokrasinin serüveni isimli konularda aile temelli konuların varlığı belirlenmiştir. Ancak sınıf düzeyi açısından değerlendirildiğinde aile konularına yönelik bilgi, beceri ve değerlerin en az yer verildiği sınıf düzeyi, 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi olmuştur. Bu sınıf düzeyinde aile konuları daha çok iletişim temelli olduğu görülmektedir. Özellikle çocukların iletişim becerilerinin gelişmesinde ve iletişim kurmasında ailenin önemi üzerinde durulmuş ve aile bağlarının güçlenmesinde ve aile içi ilişkileri olumlu etkileyen açık iletişim üzerinde de durulduğu belirlenmiştir. Son dönemlerde aile içi iletişimi olumsuz etkileyen medya araçları üzerinde durulmuştur. Eski Türk aile yapısında ülke, ailenin ortak bir mirası olarak görülmüştür. Ayrıca ailede karar almada söz sahibi olmak, görüş ve düşüncelere önem vermek, demokratik bir ailenin varlığının göstergesidir. Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi sosyal bilgiler dersi çocuklara aile konularını disiplinler arası bir anlayışla öğretmek çocukların aile ile ilgili bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarını amaçlamaktadır. Böylece bu temel bilgileri öğrenen çocukların aile bağlarının güçlenmesine ve aile içi ilişkilerinin olumlu yönde olmasına katkı sağlayabilir. Bu konularla çocuklara iletişim ve medya okuryazarlığı ile problem çözme becerileri kazandırılması hedeflenmektedir.

2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim Programı [AEP]

Aile Eğitim Programı'nın (AEP) tarihçesi ve amacı

2009 yılında Başbakanlık (mülga) Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM), "Aile Eğitim Müfredat Geliştirme Projesi"ni başlatmıştır. Bu proje, ülkedeki ailelerin eğitim ihtiyaçlarını

belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına dayanarak, ailelerin temel bilgi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 5 alanda (aile içi iletişim, sağlık, iktisat, hukuk ve medya) 23 modülden oluşan Aile Eğitim Programı'nı (AEP) geliştirmiştir. Materyal geliştirme çalışmaları 2010 yılında başlamış ve devam etmiştir. 2011 yılında, "AEP Eğitici Eğitimi Projesi" mülga ASAGEM döneminde başlatılmış ve ASAGEM'in teşkilatlanmasının ardından 7 il merkezinde yaklaşık 1.200 eğitimeciye programın tanıtılması ile sonuçlanmıştır. AEP formatör eğitimleri ise 2012 yılında "Aile Eğitim Programı Uygulama ve Yaygınlaştırma Projesi" kapsamında gerçekleştirilmiştir ve sahada AEP eğitimi yapacak eğitimcilerin eğitilmesini sağlamıştır (AEP, 2023).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen AEP, sağlıklı, mutlu ve refah düzeyi yüksek ailelerin oluşturulmasını hedefleyen bir projedir. Bu program, ailelere eğitim, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanlarında sunulan hizmetlerden daha etkin bir şekilde yararlanmalarına destek olmayı amaçlamaktadır. AEP, aile içi süreçleri işlevsel hale getirerek aile yaşam kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Program, ailelerin genel refahlarını artırmak ve sağlıklı bir aile yaşamı sürmelerine katkıda bulunmak amacıyla çeşitli alanlarda destek ve rehberlik sağlamayı amaçlamaktadır. AEP, günümüzde 5 farklı alanda toplam 28 modülden oluşmuş ve aile eğitimiyle ilgili temel ihtiyaçları dikkate alarak geliştirilmiştir (AEP, 2023).

Aile eğitim programının amacı

AEP, Türkiye'de sağlıklı, mutlu ve refah sahibi ailelerin oluşması için ailelere şu konularda destek olmayı amaçlamaktadır:

- Ailelerin eğitim, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanlarındaki hizmetlerden daha etkin bir şekilde yararlanmalarına,
- Aile içi süreçleri işlevselleştirerek aile yaşam kalitelerinin artmasına,
- Ailelerin sahip olduğu her türlü kaynağı etkili bir şekilde yönetmelerine,
- Ailelerin karşılaşılabilecekleri çeşitli risklere yönelik önlemler almalarına katkıda bulunmaya yönelik bir programdır (AEP, 2023).

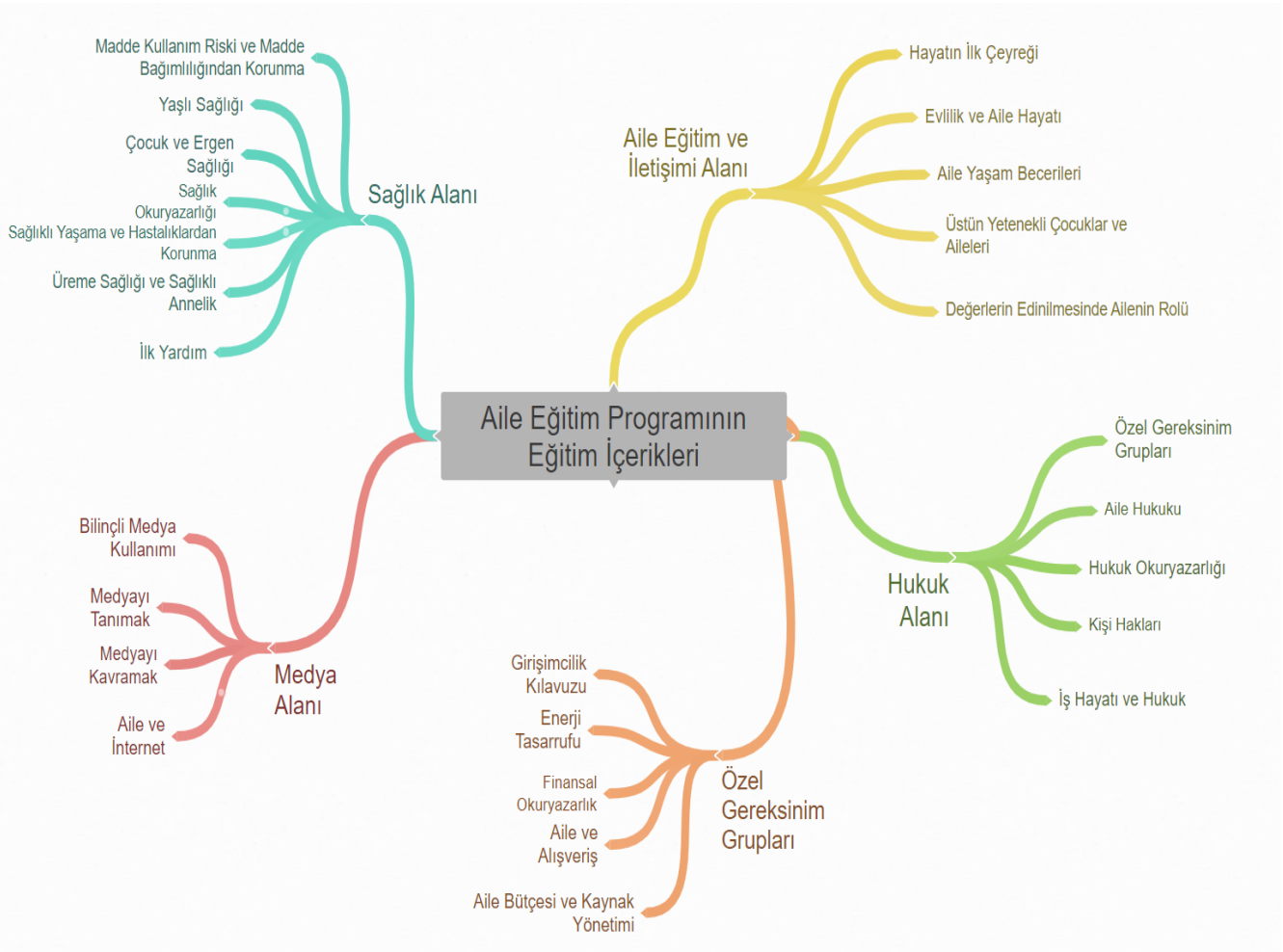
Aile eğitim programının işleniş süreci

Türkiye genelinde faaliyet gösteren kurumlar, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile imzaladıkları protokol çerçevesinde, kendi etki ve yetki alanlarında Aile Eğitim Programı (AEP) eğitimlerini planlamak ve uygulamakla sorumludur. Ayrıca, 30 Kasım-06 Aralık 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen "2012 Aile Eğitim Programı Uygulama ve Yaygınlaştırma Projesi" kapsamında "Formatör" sertifikası almış bireyler, AEP eğitimleri düzenleme yetkisine sahiptir. Eğitimlere katılmak isteyen bireyler, AEP web sitesi veya uygulayıcı kurumlar aracılığıyla açılan eğitimlere başvuruda bulunabilirler. Ayrıca, ihtiyaç duyulan eğitimlerin açılması için bireyler, AEP internet sitesinden veya uygulayıcı kurumlardan talepte bulunabilirler. Tüm AEP eğitimleri ve katılımcılara sunulan eğitim materyalleri ücretsizdir ve bu materyallere AEP internet sitesinden erişilebilir. İlgilenen bireyler, bu zengin kaynaktan ücretsiz olarak yararlanabilirler. Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi aile ile ilgili olan bu eğitim programı, sosyal bilgiler dersinde aile konularının öğretim sürecinde örnek bir proje uygulaması olarak çocukların farkındalık kazanmalarına, toplumsal bilinç sahibi olmalarına ve ailenin önemini

anlamaları konusunda örnek olabilir. Bu yüzden öğretmen, aileleri bu tarz eğitim programlarına katılmaları konusunda rehberlik edebilir. Çünkü sosyal bilgiler dersi aile konularına yönelik temel bilgi, beceri ve değerlerin öğretilmesinde önemli bir misyona sahiptir. Bu tarz yapılmış olan projeler, sosyal bilgiler dersinde, öğretmen tarafından konuların öğretim sürecinde değinilmesi veya araştırma ve inceleme ödevleri olarak öğrencilere verilmesi beklenen bir durumdur. Burada önemli olan öğretmenlerin sosyal bilgiler alanı ile ilgili gelişmeleri takip etmeleri, yeniliğe açık olmaları, olumlu tutum ve davranışlar sergilemeleri, öğrencilerin bakış açılarını geliştirmeleri ve öğrencilere rehberlik etmeleridir.

Aile eğitim programının eğitim içerikleri

Aile eğitim programının içerikleri şekil 3'te gösterilmiştir (AEP, 2023).

Şekil 3. Aile Eğitim Programı, (AEP, 2023), yazar tarafından şekil olarak uyarlanmıştır.

1. Aile eğitim ve iletişimi alanı

Aile eğitim ve iletişimi modülü, aile hayatını bütüncül bir perspektifle ele almayı amaçlamaktadır. Bu modül, yaşamın farklı evrelerinde ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında bilgi sağlayarak, ailelere bu sorunları çözmek için gerekli farkındalık ve becerileri kazandırmayı hedefler. Ayrıca, aile kurma ve aile olma sürecinde olası sorunların önlenmesi amacıyla problem ortaya çıkmadan önce yapılacak müdahalelere odaklanır. Bu sayede, toplumsal yararı maksimize etmek ve zararları

önlemek için yararlı bir yaklaşımı önermektedir. Program, ailelere yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri zorluklara karşı güçlü bir temel oluşturarak, sağlıklı bir aile dinamiği ve iletişimi kurmalarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (AEP, 2023).

2. Hukuk alanı

Hukuk alanındaki modül, ailelere yaşamsal pratikler bağlamında gerekli hukuk bilgilerini anlaşılır bir dilde sunmayı hedefler. Bu şekilde, aile bireylerinin hak ve ödevlerinin farkında olmalarını destekler ve sonuç olarak daha az ihtilafın ve daha çok uzlaşının sağlanmasına katkıda bulunur. Program, ailelere hukuki konularda bilinçlenmeleri ve bu bilgiyi günlük yaşamlarına entegre etmeleri konusunda rehberlik ederek, aile üyelerinin hukuki konularda daha bilinçli ve uyumlu bir yaklaşım benimsemelerini amaçlamaktadır (AEP, 2023).

3. İktisat alanı

İktisat modülü, ailelere iktisadi süreçlere dair farkındalık kazandırmayı amaçlar. Bu kapsamda, ailelerin mevcut iktisadi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanabilmeleri için rehberlik eder ve küçük girişimlere dair temel bilgiler sunar. Aynı zamanda, ailelerin harcama ve tüketimlerini ihtiyaca uygun bir şekilde yönetmelerine katkıda bulunarak, tasarruf alışkanlıkları kazanmalarını teşvik eder. Bu program, ailelerin çevreye duyarlı bir yaşam sürebilmelerini desteklemek amacıyla tasarruf ve iktisadi konularda bilinçlenmelerine odaklanır (AEP, 2023).

4. Medya alanı

Medya modülü, aile üyelerini ve aile olmaya aday bireyleri medya karşısında bilişsel, duyuşsal, estetik ve etik açılardan donanımlı ve güçlü kılmayı hedefler. Bu program, aile bireylerinin medya imkânlarından en üst düzeyde faydalanmalarına ve aynı zamanda medyanın potansiyel zararlarından en az seviyede etkilenmelerine yardımcı olmak amacını taşır. Ailelere, medya konusunda bilgi ve beceri kazanmalarına destek olarak, bu alanda sağlıklı ve bilinçli bir kullanımı teşvik etmeyi amaçlar (AEP, 2023).

5. Sağlık alanı

Sağlık modülü, tıp bilimini kullanarak aile sağlığını koruma ve geliştirmeye odaklanır, böylece ailenin ömrünü uzatmayı ve yaşam kalitesini artırmayı amaçlar. Bu programın hedefleri arasında, aile sağlığını iyileştirerek toplum sağlığını güçlendirmek, hastalıklarla daha etkin bir şekilde mücadele etmek, sağlık maliyetlerini en aza indirerek ve verimliliği artırarak daha güçlü bir toplum oluşturmak bulunmaktadır. Bu modül, ailelere sağlık konularında bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayarak, genel toplum sağlığını ve refahını artırmayı hedeflemektedir (AEP, 2023).

Aile eğitim programını kimler uygulayabilir?

Kurumlar

Ailelere yönelik bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri hâlihazırda farklı kurumlar tarafından çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. AEP'in doğrudan uygulanabileceği veya işbirliği yapabileceği birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, birlik, sendika,

kooperatif AEP'in önemli paydaşlarıdır. Gönüllülük esasına dayanan ve geniş kitlelere etkili bir şekilde ulaşabilen bu kuruluşlar, çeşitli uzmanlık alanlarına sahip oldukları için ailelere ve bireylere AEP kapsamında sistemli bir eğitim programı sunabilirler. Kamu kurum ve kuruluşları, çalışanlarına yönelik olarak iş çıkışları veya hafta sonları gibi zaman dilimlerinde AEP uygulaması yapabilirler. Okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde eğitim veren kurumlar, vatandaşların en sık etkileşimde bulunduğu kuruluşlardır. Bu kurumlar, personel, ekipman ve donanım bakımından AEP'in uygulamalarını kolayca gerçekleştirebilecekleri için stratejik bir öneme sahiptir. Bu kurumlarda, sadece öğrenci velilerine değil, aynı zamanda bölge sakinlerine de ulaşmak mümkündür. Yaygın eğitim kurumları, özellikle halk eğitim merkezleri ve yerel yönetimler tarafından işletilen meslek eğitim merkezleri, geniş katımlı toplantılar düzenleme ve yetişkinlere ulaşma potansiyeli açısından AEP uygulamaları için önemli kurumlardır. Yükseköğretim kurumları, çalışma yaşamına katılma ve aile kurma sürecinin öncesinde bulunan üniversite öğrencilerine yönelik AEP uygulamaları sunulabilir. Ayrıca dinî kurumlar içerisinde bulunan camiler, Kur'an kursları ve benzeri dinî mekânlar, bölgede yaşayan ailelere inanç ve ibadetleriyle ilgili AEP modülünü sunabilir. Bir diğer kuruluş olan sağlık kurumları içerisinde sağlık ocakları, poliklinikler, hastaneler ve diğer kamu ve özel sağlık kuruluşları, özellikle sağlık modülünün uygulanabileceği yerlerdir. Kamu dışında özel işletmeler içerisinde, özel kurslar, alışveriş merkezleri, büyük ölçekli işletmeler, AEP'in uygulanabileceği kurumlar olabilir ve sosyal sorumluluk kapsamında destek sağlayabilirler. Meslek odaları, birlik, sendika, kooperatif vb. kuruluşlar, kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşları ve üyelerinin menfaatini ön planda tutan bu kuruluşlar, AEP'in ailelere ulaşmasında önemli platformlardan biri olabilirler (AEP, 2023). Bu kurumlar genel olarak irdelendiğinde AEP, çeşitli kurumlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılmasının ve ailelere yönelik bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemli olduğudur. AEP'in doğrudan uygulanabileceği veya işbirliği yapılabilecek başlıca kurumlar arasında sivil toplum kuruluşları, kültür merkezleri, kamu kurumları, eğitim kurumları, yaygın eğitim kurumları, yükseköğretim kurumları, dinî kurumlar, sağlık kuruluşları, alışveriş merkezleri, özel işletmeler, özel kurslar, psikolojik danışma ve terapi merkezleri, yerel yönetimlere ait merkezler, meslek odaları, birlik, sendika, kooperatif gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Bu çeşitli kurumlar, AEP'in farklı alanlarda ve kitlelere yönelik olarak etkili bir şekilde uygulanmasına olanak sağlayarak ailelere daha geniş bir şekilde ulaşılmasına katkıda bulunabilirler.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu kısımda araştırmanın sonuçları sunulmuş ve ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Aile, toplumsal yapının kaynağı olmakla birlikte kültürel mirasın da taşıyıcısıdır. Çocuklar, bu aile yapısı içerisinde sevgi, saygı, yardımlaşma ve paylaşmayı önce öğrenir ve daha sonra formal ortam olan okulda öğrendiklerini geliştirerek hayata hazırlanır. Çocukların ailede bağlarını güçlü kılan bazı temel unsurlar vardır. Bu unsurlar araştırmanın sonuçlarına göre ailede etkili iletişim kurmak, sevgi göstermek ve saygılı olmak, anlayış göstermek, empati kurmak, ön yargılı olmamak, paylaşımcı ve yardımsever olmak, sorumlulukları yerine getirmek olarak görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinde de aile konularında bu unsurlara ait bilgiler ve değerlere yer verildiği belirlenmiştir (Ayantaş, 2023). Burada mühim olan nokta çocukların aile bağlarının güçlenmesinde, aile içi iletişimlerini olumlu yönde etkilenmesine katkı sağlayacak temel, bilgi, beceri ve değerlere yer verilmiş olmasıdır. Çocukların, ailelerinin kendilerine göstermiş olduğu

davranışlarından etkilendiği ve aileye olan bağlarını doğrudan etkilediği böylece benlik saygıları üzerinde gözle görülebilir sonuçlar doğurduğu belirlenmiştir (Demirel & Özmen Doğan, 2020).

Araştırmanın sonuçlarından biri de 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularına büyük bir önem verildiği görülmektedir. Bu konular, öğrencilere kendi aileleriyle ilgili düşünme ve anlama becerilerini geliştirme fırsatı sunmaktadır. Ders içeriği, aile kavramına odaklanarak bütünlük sağlamaktadır. Aile tarihi, çocukluk dönemi, ekonomik durum, istek ve ihtiyaçlar gibi konular, öğrencilere kendi yaşamlarıyla bağlantılı bir bütün oluşturacak şekilde ele alınmıştır. Dersin amacı, öğrencilere sadece aileleri hakkında bilgi vermekle kalmayıp aynı zamanda tarihsel düşünme, tarihsel empati, kanıt kullanma gibi önemli becerileri de kazandırmaktadır. Bu şekilde öğrencilerin sadece aile bağlarını güçlendirmekle kalmayıp aynı zamanda tarihsel anlayışlarını da geliştirmeleri hedeflenmektedir. Aile konularının öğretimi sırasında vatanseverlik ve kültürel mirasa duyarlılığın artırılması amaçlanmaktadır. Bu durum, öğrencilere sadece kendi aileleriyle değil, aynı zamanda toplumlarıyla da güçlü bir bağ kurmalarını sağlamayı hedeflenmektedir.

5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularına büyük bir vurgu yapılmaktadır. "*Bir Bütünün parçasıyız*", "*geçmişe yolculuk*", "*etkin ve sorumluyum*" gibi ünitelerde öğrencilere aile konularını anlama ve değerlendirme fırsatları sunulmaktadır. Dersin içeriği, öğrencilere "*rollerimiz, haklarımız, sorumluluklarımız var*", "*zengin kültürümüz*", "*temel haklarımız*" gibi konularda aile konularını içermektedir. Bu sayede öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırılması ve kültürel mirasa duyarlılık oluşturulması hedeflenmektedir (Büket Harut, 2023). Aile konularının öğretilmesinde, öğrencilerin sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerine vurgu yapılmıştır. Aile içinde alınan kararlara katılımın olumlu etkileri, sosyal katılım becerilerini artırabilir ve bireylerin araştırma yeteneklerini geliştirebilir (Aslanhan, 2017). Sosyal bilgiler dersinin, kültürel mirasın taşıyıcısı ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rolü olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, aile konularının öğretiminde sosyal bilgiler dersinin aktif bir şekilde bu sorumluluğu alabilecek bir ders olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar, sosyal bilgiler dersinin sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda öğrencilerin değerlerini, sorumluluklarını ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik bir rol üstlendiğini göstermektedir.

6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularıyla ilgili sonuçlara göre toplumsal ve demokratik yönde ailenin önemi, toplumsal rollerin aile içinde öğrenilmesi, popüler kültürün aile üzerindeki etkisi, sosyal medyanın aile iletişimine etkisi olmak üzere dört sonuç başlığında toparlanabilir. Özellikle vurgulanan noktalardan biri, bireylerin ailede toplumsal rollerini öğrenmelerinin ve dayanışma ile yardımlaşma duygusuyla hareket etmelerinin amaçlandığıdır. Ayrıca, toplumsal eşitlik ilkesi bağlamında "*Dünden bugüne Türk kadını*" konusunda kadının toplumsal yaşam ve ailedeki rolü öğrencilere öğretilmek istenmektedir. Sosyal medya ve popüler kültür araçları, geleneksel Türk aile yapısını etkileyerek aile bağlarının zayıflamasına ve aile içi iletişimin değişmesine neden olabilir. Geleneksel aile değerlerinin, popüler kültürün etkisiyle değiştiği veya zayıfladığı ifade edilmektedir. Türk medeniyeti, bünyesinde barındırdığı tarihî ve kültürel zenginliğin oluşmasında aile kurumunun etkili olduğu belirtilmiştir (Yuvalı ve Demirci, 2021). Sonuç olarak, sosyal bilgiler dersinde aile konularının öğretiminde toplumsal, demokratik ve kültürel unsurlara vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda popüler kültürün aile yapısına etkisi de dikkate alınarak, öğrencilere çağdaş toplumsal dinamiklerini anlama ve değerlendirme becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır.

7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde aile konularıyla ilgili sonuçlar değerlendirildiğinde, aile

konularının genellikle iletişim ve demokratik değerlere odaklandığı ancak genel olarak sınıf düzeyine göre aile konularına daha az vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. İletişim becerilerinin geliştirilmesi ve demokratik değerlerin aile içinde yaşatılması önemli bir odak nokta olarak belirtilmiştir. Ayrıca, çocukların iletişim becerilerinin gelişmesinde ailenin önemi üzerinde durulmuş ve aile içinde açık iletişimin, aile bağlarını güçlendirebileceği ve aile ilişkilerini olumlu yönde etkileyebileceği vurgulanmıştır. Aile bağlarının güçlü olmasında iletişimin etkili olduğu belirtilmesi (Waller, 1975) bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Türk toplumunda ailenin topluma karşı sorumlulukları olduğu gibi bireylerin de aileye karşı önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Yuvalı & Demirci, 2021). Özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı AEP gibi örnek programların detaylı incelenmesinin, sosyal bilgiler dersinde öğrencilere aile konularını öğretmede kullanılabilirliği ve nasıl bir katkı sağlayabileceği konusunda bilgi sunmanın faydalı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca aile konularının öğretim sürecinde, öğretmen-veli-okul işbirliğinin yapılması çocukların kendilerini değerli hissetmelerini sağlayabilir. Yapılan bir araştırmaya göre ailenin çocuğuyla ilgilenmesi, okul ile etkili iletişim içerisinde bulunması çocuğun psiko-sosyal, bilişsel ve karakterine olumlu bir etkisi olduğu açıklanmıştır (Kılıçarslan, 2023), ayrıca öğrencilerin aile bağlarının güçlenmesine de destek olabilir. Sosyal bilgiler dersindeki aile konularından anlaşıldığı üzere bireylerin aile bağlarını güçlendirebilecek temel bilgi, beceri ve değerlerin yer aldığı belirlenmiştir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersi ailevi değerlerin yaşatılmasında ve öneminin belirtmesinde aktif rol aldığı (Türe, 2018), dolayısıyla ilköğretimde aile konularının öğretilmesinde önemli bir ders olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlar ışığında şu öneriler yapılabilir:

- Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin ailevi değerleri daha derinlemesine anlamalarına ve aile bağlarını güçlendirmelerine yardımcı olabilmek adına aile konularının önemini belirten etkinlikler, ders kitaplarıyla zenginleştirilebilir.
- Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere demokratik değerlerin öğretildiği aynı zamanda öğrencilere demokratik bir toplumun temellerini aile içinde nasıl oluşturabilecekleri konusunda farkındalık kazandıran bir derstir. Dolayısıyla aile konularının disiplinler arası bir şekilde öğretilmesinin önemli olduğu söylenebilir.
- Sosyal bilgiler dersinde, öğrencilere popüler kültürün ve medyanın aile yapısına etkilerini anlatan örneklerle eğitim verilmesi, bu etkileri değerlendirme becerilerini güçlendirebilir. Aynı zamanda, bu konuda aile içi iletişimi güçlendirebilecek stratejilerle öğrenme süreci zenginleştirilebilir.
- Sosyal bilgiler dersinde aile konularının işlenmesinde öğrenci-öğretmen-okul işbirliğine daha fazla vurgu yapılabilir. Bu işbirliği, öğrencilerin aile bağlarına ve toplumsal değerlere daha fazla duyarlılık kazanmalarına yardımcı olabilir.
- Öğretmenlerin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sunulan aile eğitim programlarını daha etkin bir şekilde kullanmaları ve bunun gibi programları sosyal bilgiler dersinde entegre etmeleri önerilebilir. Bu programlar, öğrencilere aile konularında daha geniş bir anlayış kazandırabilir.

- Sosyal bilgiler dersinde iletişim becerilerinin ve açık iletişimin aile bağlarını güçlendirebileceği vurgulanmıştır. Bu nedenle, sosyal bilgiler dersinde öğrencilere iletişim becerileri eğitimi verilmesi, aile içinde sağlıklı iletişimin oluşmasına katkı sağlayabilir.
- Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere aile konuları ve aile tarihi üzerine araştırma yapma ve projeler geliştirme fırsatları sunulurken öğrencilerin kendi aile yapıları hakkında daha derinlemesine düşüncelerine ve bu konularda kendi bakış açılarını geliştirmelerine destek olunabilir.

KAYNAKLAR

- Açıl, Ö., Güvenç, H., Hayta, H. & Kılıç, S. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ağdemir, S. (1991). Aile ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). Aile eğitim programı'nın eğitim içerikleri (AEP). <https://aep.aile.gov.tr/egitim-icerikleri/>
- Allport, G. (2016). *Önyargının doğası*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Aslan, N. (2019). Türklerde aile anlayışı ve çocuk. *Türk Dünyası Araştırmaları* 121(239), 457-466.
- Aslanhan, S. (2017). *Bilinçli aile*. İstanbul: Çınaraltı Yayıncılık.
- Ayan, S. (2007). *Aile içinde çocuğa yönelik şiddet (Sivas ilköğretim öğrencileri üzerine bir inceleme)*, (Doktora Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Sivas
- Ayantaş, T. (2023). *İlkokul sosyal bilgiler 4. sınıf ders kitabı*. Ö. Karaca (Ed.). Ankara: Ferman Yayıncılık.
- Azer, H. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabı*. Ankara: EKOYAY Eğitim Yayıncılık.
- Ballı, M. N., & Deveci, H. (2023). Sosyal bilgiler dersi değer eğitimi etkinliklerinde aile katılımı: öğretmen görüşleri ve uygulamaları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (68), 249-281.
- Bilen, M. (1978). *Ailede sağlıklı ilişkiler*. İstanbul: Mars Matbaası.
- Bray, J. H. (1995). Family assessment: Current issues in evaluating families. *Family Relations*, 44, 469-477.
- Budak, Y., & Gündoğdu, B., Y. (2023). Kınalızâde'de aile ahlâkı, *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(15), 162-173, DOI: 10.57135/jier. 1224369
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- Coggle. (2023). *Private diagram*, <https://coggle.it/>
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Davis-Kean, P. E. (2005). The influence of parent education and family income on child achievement: the indirect role of parental expectations and the home environment. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 294.
- Demirel, H., & Özmen Doğan, S. (2020). Ortaokul öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısına etkisi. *JRES*, 7(1), 124-142.
- Galın, K., & Brommer, B. (1996). *Family communication*. Harper Collins College Publishers.
- Harut, S. B. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Ata Yayıncılık.
- Kaltsounis, T. (1987). *Teaching social studies in the elementary school: The basics for citizenship*. 2nd. New Jersey: Prentice-Hall.
- Kılıçarslan, F. (2023). *Çocuk ve aile sorunlarının terapi ile tedavisi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2023). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Musgrove, F. (2012). *The Family, education and society (RLE Edu L Sociology of Education)*. Routledge.
- Ortaylı, İ. (2018). *Osmanlı toplumunda aile*. İstanbul: Kronik Kitap
- Ögel, B. (1993). *Türk kültürünün gelişim çağı II*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sezal, İ. (1997). *Aile nedir*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Aile ve Toplum*, 4(14), 7-31.
- Thames, B. J., & Thomason, D. J. (2000). *Family relationships: Building family strengths, resiliency*. <http://www.clemson.edu/psapublishing/pages/FYD/FL529.PDF> adresinden 7 Ekim 2023 tarihinde edinilmiştir.
- The National Council for the Social Studies [NCSS] (2023). *New definition of social studies approved*. <https://www.socialstudies.org/media-information/definition-social-studies-nov2023>
- Türe, H. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde aile katılımına dayalı etkinliklerden yararlanma: bir eylem araştırması* (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Türe, H., & Deveci, H. (2020). Sosyal bilgiler dersinde aile katılımına dayalı etkinliklerden yararlanma: bir eylem araştırması. *Eğitim ve Bilim*, 46(205).
- Türkdoğan, O. (1991). *Türk ailesinin genel yapısı, sosyo-kültürel değişme sürecinde Türk ailesi*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Tüysüz, S. (2020). *İlkokul sosyal bilgiler 4. sınıf ders kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık
- Waller, L. (1975). *Aile*. O. Alplaçın (Çev.). İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Yalçın, A. (2021). *5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan sorumluluk temelli etkinliklerin öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmadaki etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bursa
- Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H., & Yılmaz, M. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler6. Sınıf ders kitabı*. S. Elmacı & M. B. Yılar (Eds.). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications* (Vol. 6). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yuvalı, A. & Demirci, H. (2021). *Türk dünyası'nın ortak kültür tarihinde aile ve kadın*. İstanbul: Selenge Yayınları.

Etik Onay

“Sosyal Bilgiler Dersi Ve Aile Eğitim Programının Aile Konusu Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi ve Editörünün” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun yazara ait olduğu ve çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu bu çalışmanın yazarı tarafından taahhüt edilmiştir.

Araştırmanın Etik Kurul İzni

Bu araştırma etik kurul izni gerektiren çalışma kapsamında değildir. Ancak bu çalışma hazırlanırken genel etik kurallara uygun olarak hazırlanmıştır.